

رابطه استحقاق روان‌شناختی و جهت‌گیری مذهبی بیرونی با رضایت زندگی دانشجویان: نقش واسطه‌ای سلامت هیجانی و جهت‌گیری مذهبی درونی

The Relationship Between Psychological Entitlement and External Religious Orientation with Students' Life Satisfaction: The Mediating Role of Emotional Health and Internal Religious Orientation

Sanaz dehghan Marvasti
Hassan kheirkhah

ساناز دهقان مروستی*
حسن خیرخواه**

Abstract

This study aimed to evaluate the model of the relationship between psychological entitlement and external religious orientation with students' life satisfaction: the mediating role of emotional health and internal religious orientation. The present research method was fundamental (descriptive-correlational). The community consisted of male and female students of different educational levels of Rahman Ramsar institute of higher education who were studying in the academic year 2018-2019 with a population of approximately 750 people (female 482, male 268). In total, 264 subjects (female 185, male 79) were selected using cluster random sampling. research instruments were the multidimensional student satisfaction scale (MSLSS), the psychological welfare scale (PES), The Edinburgh-Warwick Welfare and emotional health scale (WEMWBS). The method of statistical analysis was path analysis. findings showed that psychological entitlement has a positive, direct, and significant relationship with emotional health ($R = 0.33$). psychological entitlement has a positive, indirect, and meaningful relationship with life Satisfaction through emotional health. emotional health showed a positive, direct, and significant relationship with life satisfaction ($R = 0.36$). The external orientation of religion with life satisfaction shows a negative, Direct and significant relationship ($R = -0.17$) and the internal orientation of religion with life satisfaction shows a positive, direct, and significant relationship ($36/36$). $0 = R$). the external orientation of religion has a positive, indirect, and significant relationship with life satisfaction, considering the mediating role of the internal orientation of religion ($R = 0.34$). it is concluded that psychological competence as an effective coping style through emotional health leads to increased satisfaction with students' lives and if the result of religious rituals, belief in God, leads to life satisfaction. it is recommended that life skills and religious orientation workshops for students to improve psychological well-being.

Keywords: Psychological Entitlement, Religious Orientation, Emotional Health, Life Satisfaction

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه استحقاق روان‌شناختی و جهت‌گیری مذهبی بیرونی با رضایت زندگی دانشجویان و نقش واسطه‌ای سلامت هیجانی و جهت‌گیری مذهبی درونی انجام گرفت. روش پژوهش حاضر، از نوع بنیادی (توصیفی-همبستگی) بود. جامعه پژوهش، دانشجویان دختر (۴۸۲) و پسر (۲۶۸) مؤسسه آموزش عالی رحمان رامسر در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ با جمعیت تقریبی ۷۵۰ نفر بودند که در مجموع با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، ۲۶۴ نفر (۱۸۵ دختر و ۷۹ پسر) برای نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش مقیاس چندبعدی رضایت دانشجویان (MSLSS)، مقیاس استحقاق روان‌شناختی (PES)، بهزیستی و سلامت هیجانی ادینبورگ-وارویک (WEMWBS) و آزمون جهت‌گیری مذهبی (ROS) بود. روش تحلیل آماری، تحلیل مسیر (لیزرل ۸/۷ SPSS18) بود. یافته‌ها نشان می‌دهد استحقاق روان‌شناختی با سلامت هیجانی رابطه مثبت، مستقیم و معنادار ($t = 0.33$) دارد. استحقاق روان‌شناختی با میانجی‌گری سلامت هیجانی ارتباط مثبت، غیرمستقیم و معنادار با رضایت از زندگی دارد. سلامت هیجانی با رضایت از زندگی رابطه مثبت، مستقیم و معنادار ($t = 0.36$) دارد. جهت‌گیری بیرونی مذهب با رضایت از زندگی رابطه منفی، مستقیم و معنادار ($t = -0.17$) و جهت‌گیری درونی مذهب با رضایت از زندگی رابطه مثبت، مستقیم و معنادار ($t = 0.36$) نشان می‌دهد. جهت‌گیری بیرونی مذهب با جهت‌گیری درونی رابطه مثبت، مستقیم و معنادار ($t = 0.33$) دارد. جهت‌گیری بیرونی مذهب با رضایت از زندگی با توجه به نقش میانجی جهت‌گیری درونی مذهب، رابطه مثبت، غیرمستقیم و معنادار ($t = 0.34$) دارد. نتیجه‌گیری می‌شود استحقاق روان‌شناختی به‌عنوان سبک مقابله کارآمد از طریق سلامت هیجانی به بهبود رضایت از زندگی دانشجویان منجر می‌شود و اگر پیامد انجام تشریفات دینی، باور و ایمان به خدا و همبازی با همفکری با احاد جامعه باشد، رضایت از زندگی را در پی دارد. پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های مهارت‌های زندگی و جهت‌گیری مذهبی ویژه دانشجویان با هدف بهبود بهزیستی روان‌شناختی برگزار شوند.

واژه‌های کلیدی: استحقاق روان‌شناختی، جهت‌گیری مذهبی، سلامت هیجانی، رضایت از زندگی.

* نویسنده مسئول: دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
** کارشناسی روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، گروه روانشناسی، موسسه آموزش عالی رحمان، رامسر، ایران

Email: std_dehghansanaz@khu.ac.ir

Received: 14 May 2021

Accepted: 14 Aug 2021

پذیرش: ۰۰/۰۵/۲۳

نوع مقاله: علمی پژوهشی

دریافت: ۰۰/۰۲/۲۳

مقدمه

رضایت از زندگی^۱ معیاری برای ارزیابی میزان خوشبختی^۲ و بهزیستی فردی^۳ است (اوجها و کومار، ۲۰۱۷). بیشتر تعاریف رضایت از زندگی، شامل یک رویکرد چندوجهی برای خوشبختی است و از دو مؤلفه شناختی (رضایت از زندگی جهانی) و یک مؤلفه هیجانی (تأثیر مثبت) تشکیل شده است (هابنر، ۲۰۱۰). هابنر، هیلز، سیدال و گیلمن (۲۰۱۴) توضیح دادند که مؤلفه شناختی به ارزیابی شخص از کیفیت زندگی خود به یک کل اشاره دارد؛ درحالی‌که مؤلفه هیجانی به بروز احساسات مثبت مکرر در طول زمان از قبیل شادی، علاقه و اشتیاق اشاره می‌کند (هابنر و همکاران، ۲۰۱۴). روابط بین فردی، مانند کیفیت روابط خانوادگی، همسالان و معلمان به نظر می‌رسد قوی‌ترین تأثیرات را بر سطح مطلوب خوشبختی دانشجویان دارد (هابنر، ۲۰۱۰). انواع عادات و نگرش‌های سالم از دیگر عوامل مؤثر بر رضایت از زندگی است که به یک زندگی موفق و تحقق‌پذیر منجر می‌شود. همچنین وقایع زندگی و محیط زندگی، برای رضایت جوانان از زندگی بسیار مهم هستند (پراکتور، لینلی و مالی، ۲۰۰۹). براساس نظریه هابنر (۲۰۱۰) رضایت از زندگی پیرامون پنج حیطه خانواده، دوستان، مدرسه، خود و محیط مطالعه می‌شود و نگرش‌ها، هیجانات و قضاوت یادگیرنده درباره این حیطه‌ها، تعیین‌کننده رضایت او از زندگی است. این نظریه به دلیل جامع بودن از سایر نظریه‌های رضایت از زندگی در این پژوهش در نظر گرفته شده است. ارائه بینش به نوجوانان درباره درک آن‌ها از میزان رضایت از زندگی خود می‌تواند به مربیان مدارس و والدین کمک کند تا رشد مثبت را در میان جوانان ارتقا دهند و دانش‌آموزانی را که دچار پریشانی عاطفی یا رفتاری هستند، شناسایی و حمایت کنند (گیلمن و هابنر، ۲۰۰۶). علاوه بر تجارب زندگی شخصی و ویژگی‌های فردی که در این پنج حیطه متفاوت است، تفاوت‌های فرهنگی ممکن است نحوه ارزیابی جوانان از زندگی خود را شکل دهد؛ برای مثال، مطالعاتی که رضایت از زندگی نوجوانان را در میان فرهنگ‌ها مقایسه می‌کند، نشان می‌دهد نوجوانان در کشورهای غربی سطوح بالاتری از رضایت از زندگی را در مقایسه با کشورهای شرق آسیا گزارش می‌کنند (پارک و هابنر، ۲۰۰۵).

استحقاق روان‌شناختی^۴ یکی از عواملی است که می‌تواند بر رضایت از زندگی و احساس خوشبختی اثرگذار باشد. از دیدگاه کمپبل، بوناکی، ایکسلاین، شلتون و بوشمن (۲۰۰۴) استحقاق روان‌شناختی دو بعد احساس استحقاق و تجربه مستحق بودن را شامل می‌شود و به منزله احساس پایدار و فراگیر احساس سزاوارتر بودن درباره دریافت پاداش و خدمات در مقایسه با دیگران اشاره دارد که با رفتار خودخواهانه ادغام شده است. این احساس کلی و جهانی است، در بسیاری از شرایط زندگی تداوم دارد و تحت تأثیر تلاش یا عملکرد فرد قرار نمی‌گیرد (آناستازو و رز، ۲۰۱۴). استحقاق روان‌شناختی به احساس لیاقت^۵، خودبرتتری^۶ و

-
1. life satisfaction
  2. happiness
  3. personal well-being
  4. psychological entitlement
  5. deservingness
  6. self-importance

مبالغه‌آمیز بودن انتظارات برای دریافت امکانات خاص اشاره دارد (گرابز و ایکس‌لاین، ۲۰۱۶). افراد دارای این ویژگی گاه دچار تحریف‌های شناختی^۱، انتظارات مبالغه‌آمیز (لانگ، ردفورت و کروسوس، ۲۰۱۹) و معافیت‌های ویژه از مطالبات عادی می‌شوند (لیزارد، گرین برگر و چن، ۲۰۱۶). در برخی مطالعات، استحقاق روان‌شناختی یک ویژگی خودشیفتگی است (کریزان و هرلاچ، ۲۰۱۷؛ پیترسکا، پیترسکا، مالتبی، ۲۰۱۷) که افراد در صورت تجربه محرومیت‌ها و بی‌عدالتی‌های اجتماعی دچار آسیب‌های پایدار و مقاوم می‌شوند (گرابز و ایکس‌لاین، ۲۰۱۶). در مقابل، برخی مطالعات نشان داده‌اند استحقاق روان‌شناختی سبب بهزیستی روان‌شناختی و بهبود کیفیت سلامت روان مانند پرورش اعتبار و تسلط بر موقعیت (لانگ، ردفورد و کروسوس، ۲۰۱۹)، شکل‌گیری الگوهای رفتاری سازگار با موقعیت‌های اجتماعی و سلسله‌مراتب پیشرفت می‌شود (تامبورسکی، براون و چاوپینگ، ۲۰۱۲).

عامل بعدی که با رضایت از زندگی رابطه دارد، سلامت هیجانی^۲ است. از دیدگاه تن و همکاران (۲۰۰۷) سلامت هیجانی شامل خوش‌بینی، روابط مثبت با دیگران و پرانرژی بودن^۳ است. این پژوهشگران خوش‌بینی را داشتن احساسات و باورهای مثبت درباره خود، جهان و آینده، مفهوم روابط مثبت با دیگران را داشتن روابط نزدیک و احساسی با دیگران و تجربه عشق در زندگی و پرانرژی بودن را رویکرد حل مسئله، انگیزه داشتن و تمایل به تجارب جدید تعریف کردند. از میان ابزارهای مختلفی که برای ارزیابی بهزیستی روان‌شناختی طراحی شده‌اند، دیدگاه و ابزار ادینبورگ به دلیل موجز بودن و سادگی خود می‌تواند در محیط تحقیق و عمل، برای سنجش بهزیستی ذهنی و جنبه‌های عاطفی - احساسی، شناختی و عملکرد روانی استفاده شود و به همین دلیل در پژوهش حاضر به کار رفته است. هرچه میزان خوش‌بینی، پرانرژی بودن، دستیابی به اهداف و روابط بین‌فردی (اوجها و کامر، ۲۰۱۷)، امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری، شجاعت (لودی، بورچی، مگنانو و پاتریزی، ۲۰۱۹)، تجربه هیجانی مثبت (شادی، شوق به یادگیری، احساس سرزندگی) که از مؤلفه‌های سلامت هیجانی دانشجویان هستند، بعد از موفقیت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی بیشتر باشد، رضایت از زندگی دانشجویان افزایش می‌یابد (کیگل، ۲۰۱۷).

عامل سوم که با رضایت از زندگی ارتباط دارد، جهت‌گیری مذهبی^۴ است. در تحقیقاتی که روی باورهای مذهبی، سلامت روان و رضایت از زندگی انجام گرفته است، اگرچه رابطه مثبت بین دین‌داری و رضایت از زندگی تأیید شده است (آیتن و کرکمار، ۲۰۲۰؛ یو و لیم، ۲۰۱۹؛ باقرنژاد، خیر، کاظمی و سامانی، ۲۰۲۰)، اما هنوز پاسخ به یک سؤال اساسی باقی است که کدام یک از باورها و ابعاد مذهبی در رضایت از زندگی افراد نقش دارند (کیت، کاستر و وال، ۲۰۱۷؛ حبیب، دونالد و هاتچینسون، ۲۰۱۸). از دیدگاه آلپورت (۱۹۶۳) جهت‌گیری مذهبی دو بعد بیرونی و درونی دارد. جهت‌گیری بیرونی به فرایض، رفتار و تشریفات مذهبی

-
1. cognitive distortions
  2. emotional health
  3. energetic
  4. religious orientation

اشاره دارد و منظور از جهت‌گیری درونی، بعد ایمان به خدا و مؤلفه‌های انگیزشی غایت و هدف است. جهت‌گیری مذهبی درونی بر سلامت روانی، سلامت جسمانی و سلامت معنوی (بدی‌گرگی و فرید، ۱۳۹۱؛ جان‌بزرگی، ۱۳۸۶؛ محمدی، غلامرضایی و عزیزی، ۱۳۹۴؛ یو و لیام، ۲۰۱۹؛ باقرنژاد و همکاران، ۲۰۲۰) و بهزیستی روان‌شناختی (صادقی، صادقی، خدادادی، توکلی‌زاده و تولیدهای، ۱۳۹۳) و رضایت از زندگی تأثیر مثبت دارد (آیتن و کرکماز، ۲۰۲۰). همچنین نتایج پژوهش کیت، کاستر و وال (۲۰۱۷) نشان می‌دهد یک مزیت مهم رضایت از زندگی در جوامع مذهبی، توانایی آن‌ها در پرورش حس انسجام^۱ و تعهد^۲ با یک چارچوب مشترک معنایی است، اما نکته‌ای که مهم است، باورهای مذهبی زمانی که بستر اجتماعی - فرهنگی جامعه، نگرش‌های سکولار^۳ و کثرت‌گرا^۴ را می‌پذیرد و با سبک‌های زندگی پذیرفته‌شده و آزادی شخصی موافق‌اند، باورهای سنتی و مذهبی با انتقادات شدیدی روبه‌رو می‌شوند و بر رضایت از زندگی تأثیر مثبت ندارند (ریبرینک، آجتربگ و هاتمن، ۲۰۱۳). برخی مطالعات وجود یک رابطه غیرخطی بین دینداری و رضایت از زندگی را تأیید کرده‌اند (ینیاراس و آکارسو، ۲۰۱۷؛ حبیب، دونالد و هاتچینسون، ۲۰۱۸؛ موچون، نورتون و آلی، ۲۰۱۱).

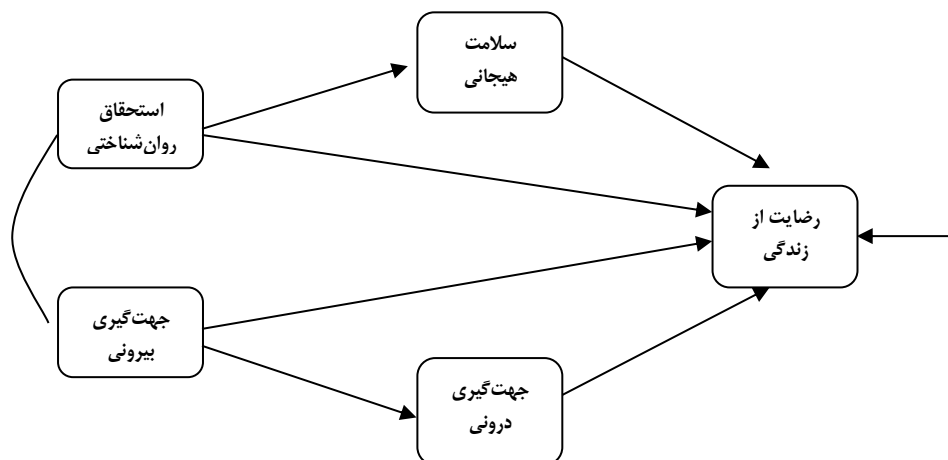
برخی پژوهش‌ها نشان داده‌اند بین جهت‌گیری بیرونی و جهت‌گیری درونی مذهب رابطه وجود دارد (ایلس کاون، گرگوری، آلیس، گولدینگ، نوویکی، ۲۰۲۰؛ ریبرینک، آرچبر و هاتمن، ۲۰۱۳؛ کیاروکی و دنک، ۲۰۰۵؛ میلر، ۲۰۲۰). افرادی که در مجالس و مراسم مذهبی بیشتر شرکت می‌کنند، با رهبران مذهبی ارتباط بیشتری دارند و در تصمیم‌های مهم زندگی خود از آن‌ها کمک می‌گیرند (جهت‌گیری بیرونی)، به یک قدرت الهی (جهت‌گیری درونی مذهب) و تأثیر آن بر زندگی معتقدند و باورهای مذهبی خود را برای مدت طولانی‌تری حفظ می‌کنند (ایلس کاون و همکاران، ۲۰۲۰). نماز خصوصی^۵ حضور در مراسم مذهبی، پشتیبانی و اقتدا به جماعت^۶ و داشتن هویت به‌منزله^۷ یک فرد مذهبی، پیش‌بینی‌کننده امید، خوش‌بینی^۷ و رضایت از زندگی نیست و تنها زمانی که با ادراکات مثبت و منفی با یک خدا و فرقه مذهبی همراه شود و سطح تعهد معنوی، معنا و هدف در زندگی ایجاد کند، پیش‌بینی‌کننده سطوح امید، خوش‌بینی و رضایت از زندگی خواهد بود (کیاروکی و دنک، ۲۰۰۵). ماهیت مراسم مذهبی، شدت اعتقادات فردی، نحوه عمل به باورها در ادیان و مذاهب مختلف (مسیحیت، اسلام، یهودیت و...) متفاوت است. تنها زمانی که شرکت در مراسم‌ها، با ایمان به خدا، به‌منزله نیرویی فعال در زندگی همراه شود، موجبات همذات‌پنداری و ارتباط عمیق با جهان هستی و واقع‌گرایی را فراهم می‌کند (میلر، ۲۰۲۰). بیشتر پژوهش‌ها جهت‌گیری مذهبی را یکی از

-
1. solidarity
  2. commitment
  3. secularized
  4. pluralistic
  5. private prayer
  6. congregational support
  7. optimism

متغیرهای مهم و مؤثر بر رضایت از زندگی معرفی کرده‌اند (آیتن و کرکماز، ۲۰۲۰؛ یو و لییم، ۲۰۱۹؛ باقرنژاد و همکاران، ۲۰۲۰)، اما اندک پژوهش‌هایی به این موضوع اشاره کرده‌اند که اگر جهت‌گیری بیرونی به جهت‌گیری درونی و ایمان به خدا منجر شود، سبب رضایت از زندگی می‌شود (ریبرینک، آرچربر و هاتمن، ۲۰۱۳). در غیر این صورت جهت‌گیری بیرونی به‌تنهایی یا بر رضایت از زندگی مؤثر نیست (رشیدی، ملک محمدی و شریفی، ۱۳۹۵؛ مؤمنی و رفیعی، ۱۳۹۷؛ کمری سنقرآبادی و فتح‌آبادی، ۱۳۹۱) یا اثر معکوس دارد (ینیاراس و آکارسو، ۲۰۱۷؛ حبیب و همکاران، ۲۰۱۸؛ موچون، نورتون و آریچی، ۲۰۱۱).

به نظر می‌رسد انجام تشریفات مذهبی از سوی افراد، رضایت از زندگی را به‌دنبال ندارد و با احتمال بیشتری زمانی که انجام تشریفات مذهبی (جهت‌گیری بیرونی) با باور ایمان به خدا (جهت‌گیری درونی) همراه می‌شود، به رضایت از زندگی منجر خواهد شد. به‌دلیل وجود این تناقض در پژوهش‌ها و اهمیت مذهب در سبک زندگی دانشجویان ایرانی، این پژوهش نقش واسطه‌ای جهت‌گیری درونی مذهب درباره جهت‌گیری بیرونی مذهب و رضایت از زندگی را ارزیابی می‌کند.

اهمیت و ضرورت پرداختن به این موضوع این است که شاخص کلیدی بهزیستی روانی و پیشرفت اجتماعی جمعی در میان دانشجویان، رضایت از زندگی است (لومباردو، جونز، وانگ، شن و گلدنر، ۲۰۱۸؛ جیانگ، یوئن و هورتا، ۲۰۲۰). سلامت ذهنی به‌شدت به رضایت از زندگی دانشجویان کمک می‌کند و ارتباط آن با سایر عوامل شناخته‌شده قبلی بیشتر است (وانگ و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین باورهای نامناسب در دانشجویان با انبوهی از نگرش‌ها و رفتارهای مشکل‌ساز اجتماعی در ارتباط است (لیزارد، گرینبرگر و چن، ۲۰۱۶) و این باورهای اشتباه، سلامت روان و رضایت از زندگی را به‌خطر می‌اندازد. مطالعات می‌تواند برای تعمیق درک ما از تعامل بین سلامت ذهنی و هیجانی، باورهای مذهبی و رضایت از زندگی برای توسعه سیاست‌های بهداشت دانشجویان مفید باشد و زمینه‌های ارتقای سلامت روان، پیشگیری از بیماری و درمان اختلالات روانی را به‌منظور افزایش رضایت از زندگی در جمعیت دانشجویی فراهم کند (لومباردو و همکاران، ۲۰۱۸). فراتر از این مطالعات، نحوه ارتباط ابعاد سلامت روان‌شناختی، باورهای مذهبی و هیجانات بر رضایت از زندگی دانشجویان تقریباً نادیده گرفته شده است و شواهد تجربی کمی درباره روابط بین رضایت از زندگی و نتایج مهم متغیرهای دیگر، به‌ویژه متغیرهای مربوط به ابعاد روان‌شناختی و باورهای مذهبی وجود دارد؛ از این‌رو هدف کلی این پژوهش این است که یک مدل آموزشی-تربیتی با هدف ارتقای سطح بهزیستی روان‌شناختی و بهبود کیفیت زندگی تحصیلی دانشجویان با در نظر گرفتن مؤلفه‌های سلامت هیجانی، جهت‌گیری مذهبی و استحقاق روان‌شناختی طراحی کند (شکل ۱). سؤال پژوهش نیز این است که آیا سلامت هیجانی و جهت‌گیری مذهبی درونی در رابطه بین استحقاق روان‌شناختی و جهت‌گیری مذهبی بیرونی با رضایت زندگی دانشجویان نقش واسطه‌ای دارد یا نه.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش

جامعه، نمونه و روش اجرای پژوهش

روش پژوهش حاضر، از نوع بنیادی (توصیفی-همبستگی) بود. جامعه پژوهش شامل دانشجویان دختر (۴۸۲) و پسر (۲۶۸) مقاطع تحصیلی و رشته‌های تحصیلی مختلف مؤسسه آموزش عالی رحمان رامسر در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ شهر رامسر با جمعیت تقریبی ۷۵۰ نفر بودند. روش نمونه‌گیری از نوع تصادفی خوشه‌ای بود. ابتدا فهرست تعداد دانشجویان مؤسسه رحمان با هماهنگی معاونت پژوهشی مؤسسه و مسئول آموزش تهیه شد. سپس از ۱۳ رشته تحصیلی مختلف در مقاطع گوناگون، تعدادی کلاس به تناسب هر رشته و مقطع تحصیلی، به روش تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند و دانشجویان هر کلاس به چهار پرسشنامه پاسخ دادند. براساس جدول مورگان، در مجموع ۲۶۴ نفر نمونه پژوهش (۱۸۵ دختر و ۷۹ پسر) را تشکیل دادند. ملاک‌های ورود آزمودنی‌ها همگی شرکت‌کنندگان، دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در ده رشته تحصیلی مؤسسه رحمان رامسر بودند و ملاک‌های خروج آزمودنی‌ها، تمایل نداشتن دانشجویان به پاسخگویی و پرسشنامه‌های ناقص بود. در اجرای پژوهش، ابتدا پرسشنامه‌ها به تأیید معاونت پژوهشی مؤسسه رحمان رسید و کادر آموزش، هماهنگی لازم با را با استادان و دانشجویان انجام داد. قبل از توزیع پرسشنامه و پاسخگویی به سؤالات برای رفع ابهام و نگرانی، به دانشجویان هر کلاس توضیح داده شد که از نوشتن نام خود خودداری کنند، اطلاعات هر فرد محرمانه خواهد بود و نتایج پژوهش به صورت کلی ارزیابی می‌شود و پرسشنامه‌ها برخی مفاهیم روان‌شناختی را می‌سنجند. دانشجویان در هر قسمت از پژوهش مختار بودند از ادامه همکاری انصراف دهند و اگر مایل بودند از نتایج پژوهش مطلع شوند، با نوشتن نام مستعار با شماره تلفنی که به آن‌ها داده شده بود، تماس بگیرند. سپس از دانشجویان خواسته شد چهار پرسشنامه،

مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانشجویان، مقیاس استحقاق روان‌شناختی، بهزیستی و سلامت هیجانی ادینبورگ- وارویک و آزمون جهت‌گیری مذهبی را به مدت ۳۵ دقیقه تکمیل کنند. روش آماری تحلیل مسیر و نرم‌افزار لیزرل ورژن ۸/۷ بود. پژوهش حاضر به مدت دو ماه در میان دانشجویان مؤسسه رحمان رامسر انجام شد.

ابزارهای پژوهش

مقیاس چندبعدی رضایت دانشجویان^۱ (MSLSS)

مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانشجویان ابزاری است برای سنجش میزان خوشبختی دانشجویان که اسکات هابنر (۱۹۹۴) در ۴۰ گویه تهیه کرده است که در مقیاس هفت‌درجه‌ای از نوع لیکرت از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) رتبه‌بندی می‌شوند. بیشترین و کمترین امتیاز در مقیاس به ترتیب ۲۰۰ و ۴۰ است. فرم اصلی شامل پنج مقیاس خانواده، دوستان، مدرسه، خود و محیط است. هابنر، هیل، سیدال و گلدمن (۲۰۱۴) برای آزمون شاخص روایی محتوایی از مقیاس افسردگی کودکان (MSSS) استفاده کردند و نمره ۰/۵۹- به دست آمد. آلفای کرونباخ نیز برای خرده‌مقیاس‌ها به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۸۵، ۰/۷۶، ۰/۷۹، ۰/۷۰ و ۰/۷۰ در کل ۰/۸۷ گزارش کردند. همچنین در بازآزمایی انجام‌شده، مقادیر به ترتیب، ۰/۸۶، ۰/۷۰، ۰/۸۱، ۰/۷۵، ۰/۷۹ و در کل ۰/۸۳ بود. در پژوهش مظاهری و مهاجر بادکوبه (۱۳۹۰) آلفای کرونباخ کل، ۰/۹۰ و آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌ها از ۰/۷۶ تا ۰/۸۸ و روایی سازه براساس شاخص kmo ۰/۸۵ گزارش شد. در مطالعه حاضر میزان آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌ها به ترتیب ۰/۸۶۴، ۰/۷۸۳، ۰/۶۸۱، ۰/۷۷۷، ۰/۶۴۱ و در کل ۰/۸۸ است.

مقیاس استحقاق روان‌شناختی^۲ (PES)

این مقیاس را کمپیل و همکاران (۲۰۰۴) ساخته‌اند که ۹ سؤال و ۱ مؤلفه دارد که در مقیاس هفت‌درجه‌ای از نوع لیکرت از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) رتبه‌بندی می‌شوند. این مقیاس یک نمره کلی دارد و بیشترین و کمترین امتیاز در مقیاس به ترتیب ۶۳ و ۹ است و آلفای کرونباخ آن ۰/۸۷ و روایی آن با پرسشنامه بهزیستی روان‌شناختی ریف ۰/۸۳۴- گزارش شده است (کمپیل و همکاران، ۲۰۰۴). این مقیاس در ایران هنجاریابی و اعتباریابی نشده است؛ پس برای اولین بار زیر نظر سه تن از متخصصان حوزه روان‌شناسی و مسلط به زبان انگلیسی به فارسی ترجمه شد و بار دیگر برگردان انگلیسی و ارزیابی شد. سپس در اجرای مقدماتی (پایلوت) روی ۴۰ نفر از دانشجویان اجرا شد و آلفای کرونباخ آن ۰/۷۹۸ به دست آمد. در اجرای اصلی پژوهش، میزان آلفای کرونباخ ۰/۸۳۶ و روایی آن با پرسشنامه بهزیستی روان‌شناختی ریف ۰/۷۸۹- بود.

1. Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale (MSLSS)

2. Psychological Entitlement Scale (PES)

بهزیستی و سلامت هیجانی ادینبورگ-وارویک^۱ (WEMWBS)

این مقیاس را تنت و همکاران (۲۰۰۷) ساخته‌اند. مقیاس مذکور ۱۴ سؤال دارد که در مقیاس پنج‌درجه‌ای از نوع لیکرت از ۱ (هرگز) تا ۵ (همیشه) رتبه‌بندی می‌شوند. این مقیاس وضعیت روانی فرد (افکار و احساسات) را طی دو هفته قبل می‌سنجد. بیشترین و کمترین امتیاز در مقیاس به ترتیب ۱۴ و ۷۰ است. نمرات بالاتر نشان‌دهنده سلامت روان بهتر است. تنها جنبه مثبت سلامت روان را ارزیابی می‌کند و می‌تواند برای ارزیابی سلامت روان در سطح جامعه، گروه و فرد استفاده کند. شواهد تجربی نشان می‌دهد این مقیاس در گروه‌های مختلف جغرافیایی و فرهنگی کاربرد دارد. همچنین سه خرده‌مقیاس خوش‌بینی، روابط مثبت با دیگران و پرانرژی‌بودن را داراست. سطح آلفای کرونباخ را تنت و همکاران (۲۰۰۷) به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۶ و ۰/۹۱ گزارش کرده‌اند و روایی آن با بهزیستی روان‌شناختی ریف، ۰/۸۷ گزارش شده است. رجبی (۱۳۹۲) نیز آن را در ایران اعتباریابی کرده و آلفای کرونباخ آن در سطح دانش‌آموزی ۰/۸۹ و افراد جامعه ۰/۹۱ به دست آمد. روایی آن نیز با بهزیستی روان‌شناختی، ۰/۷۹ و با رضایت از زندگی ۰/۵۳ گزارش شده است. آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر برای سه خرده‌مقیاس به ترتیب ۰/۷۲۳، ۰/۶۴۳، ۰/۶۱۵ و برای نمره کل مقیاس ۰/۷۸۲ است.

آزمون جهت‌گیری مذهبی^۲ (ROS)

این پرسشنامه را آلپورت (۱۹۶۳) ساخته است و ۲۰ سؤال دارد که در مقیاس پنج‌درجه‌ای از نوع لیکرت از ۱ (هرگز) تا ۵ (همیشه) رتبه‌بندی می‌شوند. این پرسشنامه از دو خرده‌مقیاس جهت‌گیری بیرونی و جهت‌گیری درونی تشکیل شده است. روایی آن نیز با سلامت روان (از ۰/۲۲ تا ۰/۴۲) بدین صورت گزارش شده است که هرچه جهت‌گیری بیرونی مذهب بیشتر می‌شود، سلامت روان کمتر است. در پژوهش آلانته، بلمونته و لوزانو (۲۰۱۹) آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌ها به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۸۲ و روایی خرده‌مقیاس‌ها با بهزیستی و سلامت روان ۰/۲۹ بود. پرسشنامه را جان‌بزرگی (۱۳۸۶) در ایران اعتباریابی کرده و آلفای کرونباخ آن ۰/۷۴ و ۰/۸۳ و روایی خرده‌مقیاس جهت‌گیری درونی و بیرونی با سلامت روان، ۰/۱۹۷ تا ۰/۳۷۵ گزارش شده است. آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر برای دو خرده‌مقیاس به ترتیب ۰/۷۱ و ۰/۸۲۲ است.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

برای تحلیل داده‌های آماری از دو نرم‌افزار SPSS18 و لیزرل ۸/۷ و دو روش همبستگی و تحلیل مسیر استفاده شد. ابتدا آمار توصیفی و مفروضه‌های همبستگی و تحلیل مسیر ارزیابی شدند. در این تحلیل‌ها مقادیر پرت و گم‌شده^۳ بازبینی شدند. همه مفروضه‌های همبستگی و تحلیل مسیر، اعم از خطی‌بودن و نرمال

1. Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale (WEMWBS)

2. Religious Orientation Scale (ROS)

3. missing

بودن به کمک آزمون بوت استروپ، رسم نمودار و مقادیر کشیدگی و چولگی که در فاصله ۲ و ۲- قرار دارند، تأیید شدند. برای آزمون هم‌خطی چندگانه از آزمون آماره تحمل^۱ استفاده شد که مقادیر در محدوده ۰/۷۳۴ تا ۰/۸۴۵ قرار داشتند. استقلال خطاها نیز به کمک آزمون دوربین واتسون محاسبه شد و مقدار آن ۱/۸۶ بود.

یافته‌ها

توصیف جمعیت‌شناختی

دانشجویان شرکت‌کننده در این تحقیق از مقطع کارشناسی و رشته‌های مختلف و ۱۸۵ دانشجوی دختر و ۷۹ دانشجوی پسر بودند. برخی از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. توصیف جمعیت‌شناختی نمونه

متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	دانشجوی دختر	۱۸۵
	دانشجوی پسر	۷۹
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۱۸۶
	کارشناسی ارشد	۷۸
		۲۶۴

توصیف متغیرهای پژوهش

جدول ۲. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش و خرده‌مقیاس‌های آن‌ها

شاخص‌های توصیفی متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کجی (Skewness)	کشیدگی (Kurtosis)
رضایت از زندگی	۱۸۲/۴۹	۲۴/۳۰۸	-۰/۲۸۸	-۰/۳۱۷
استحقاق روان‌شناختی	۴۱/۹۵	۱۰/۴۰۱	-۰/۱۶۹	-۰/۸۹۷
سلامت هیجانی و بهزیستی روان‌شناختی	۵۱/۴۳	۷/۷۹۹	-۰/۲۴	-۰/۳۹۱
جهت‌گیری درونی	۳۳/۳۸	۶/۹۷۱	-۰/۴۸۸	-۰/۱۱۸
جهت‌گیری بیرونی	۲۹/۲۰۹	۶/۸۶۹	-۰/۰۷۵	-۰/۳۴۹

نتایج جدول ۲، میانگین‌های متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۳. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

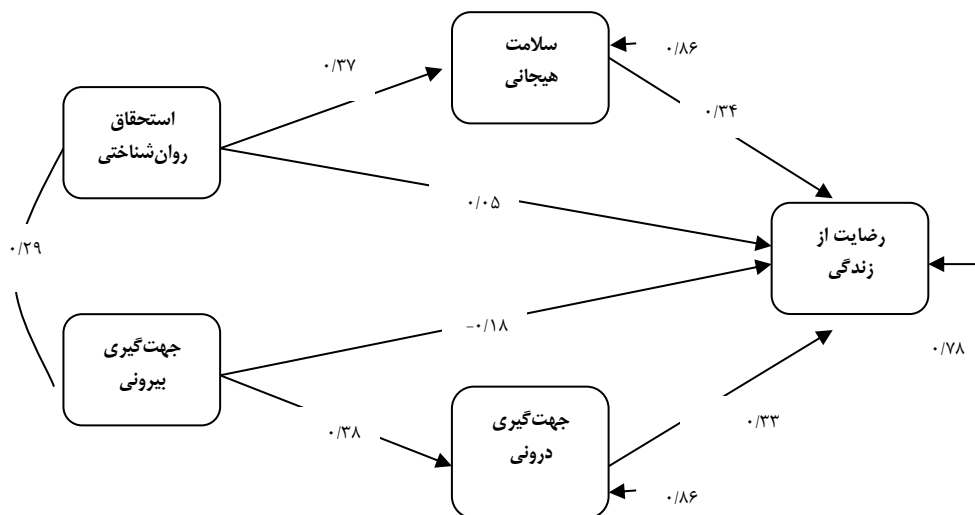
استحقاق روان‌شناختی	سلامت هیجانی	جهت‌گیری درونی	جهت‌گیری بیرونی	رضایت از زندگی
۱				
۰/۳۲۶**	۱			
۰/۲۷۱**	۰/۲۱۱*	۱		
۰/۲۳۳**	۰/۲۷۴**	۰/۴۲۳**	۱	
۰/۱۶۷*	۰/۴۱۶**	۰/۰۵۵	۰/۳۷۷**	۱

** همبستگی در سطح $P < 0.05$ معنی‌دار است.

* همبستگی در سطح $P < 0.05$ معنی‌دار است.

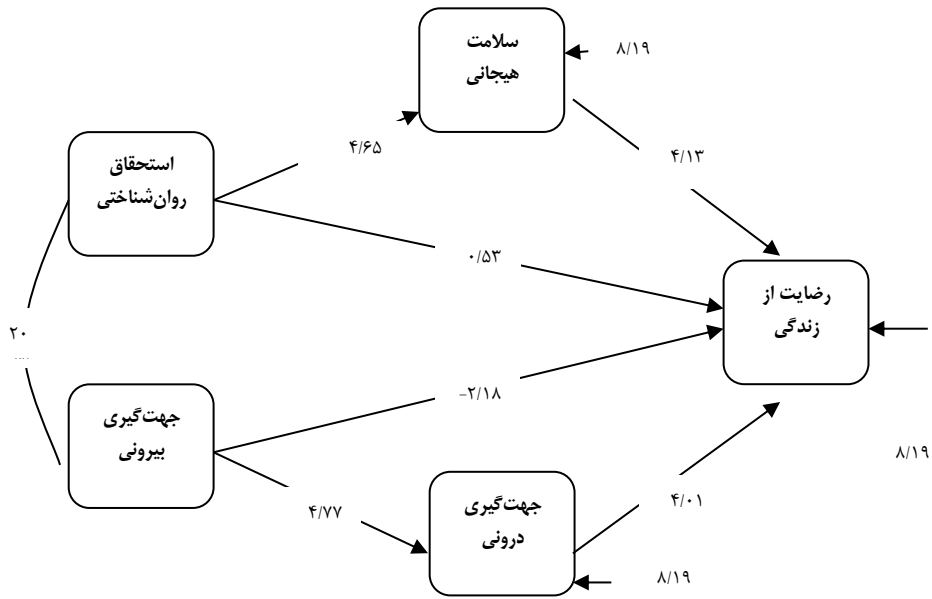
نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد رضایت از زندگی با استحقاق روان‌شناختی و سلامت هیجانی و ابعاد خوش‌بینی، پرنرزی بودن و جهت‌گیری بیرونی رابطه مثبت معنادار دارد (آزمون یک دامنه، $P = 0.01$ ، $n = 264$) و مقادیر همبستگی در جدول مشاهده می‌شود.

تحلیل مسیر

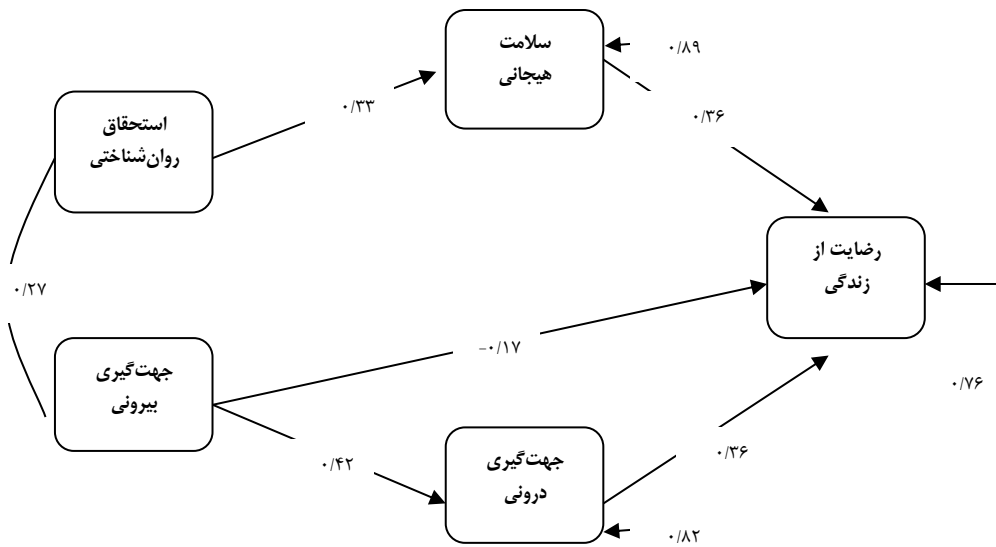
Chi-Square=۹/۳۷, df=۳, P-value=۰/۰۲۵۲۶, RMSEA=۰/۰۹۸

شکل ۲. مدل آزمون‌شده پژوهش در حالت استاندارد

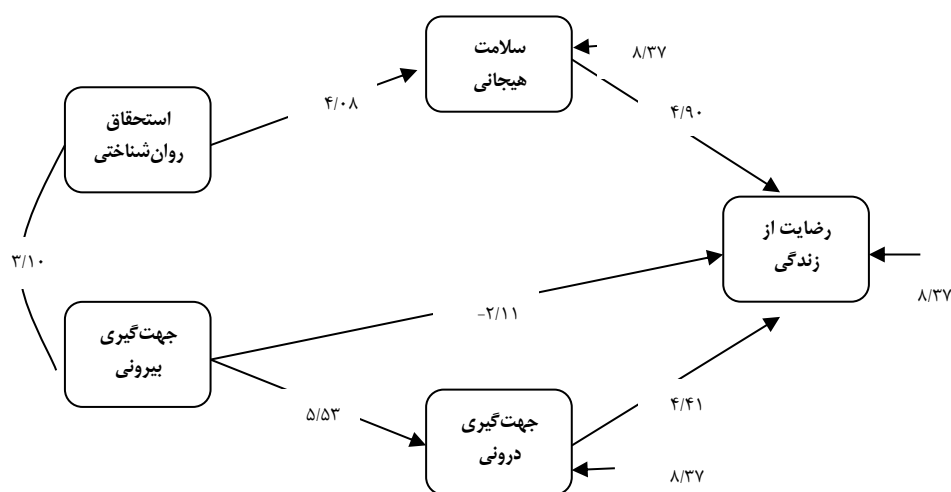
Chi-Square=۹/۳۷ , df=۳, P-value=۰/۰۲۵۲۶ , RMSEA=۰/۰۹۸

شکل ۳. مدل آزمون‌شده پژوهش در حالت معناداری

Chi-Square=۸/۳۴, df=۴, P-value=۰/۰۰۸۶, RMSEA=۰/۰۷۵

شکل ۴. مدل اصلاح‌شده پژوهش در حالت استاندارد

Chi-Square=۸/۳۴, df=۴, P-value=۰/۰۰۸۶, RMSEA=۰/۰۷۵

شکل ۵. مدل اصلاح‌شده پژوهش در سطح معناداری

جدول ۴. اثرات مستقیم و کل واریانس تبیین‌شده متغیرها

متغیر	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	اثر کل	واریانس تبیین‌شده
رضایت از زندگی	۰/۰۵	-	-	۰/۳۴
استحقاق روان‌شناختی	۰/۳۶**	-	-	-
سلامت هیجانی	-۰/۱۷**	-	-	۰/۳۶**
جهت‌گیری بیرونی	۰/۳۶**	-	-	۰/۳۶**
جهت‌گیری درونی	-	-	-	-
سلامت هیجانی	۰/۳۳**	-	-	۰/۲۱
استحقاق روان‌شناختی	-	-	-	-
جهت‌گیری درونی	۰/۴۲**	-	-	۰/۲۸
جهت‌گیری بیرونی	-	-	-	-

در جدول ۴، اثرات مستقیم و کل واریانس تبیین‌شده متغیرها ارائه شده است. همچنین آزمون سوبل^۱ برای آزمون معناداری تأثیر میانجی متغیر سلامت هیجانی در رابطه میان استحقاق روان‌شناختی و رضایت از زندگی، ۲/۷۴ محاسبه شد. آزمون سوبل نیز برای آزمون معناداری تأثیر میانجی متغیر جهت‌گیری درونی در رابطه جهت‌گیری بیرونی و رضایت از زندگی، ۳/۸۷ محاسبه شد. از آنجا که هر دو مقدار Z-value بزرگ‌تر از ۱/۹۶ بود، معناداری تأثیر متغیر میانجی تأیید می‌شود. برای تعیین شدت اثر غیرمستقیم با متغیر میانجی از

1. sobel test

آماره‌ای به نام شمول واریانس^۱ استفاده می‌شود. شدت اثر غیرمستقیم از طریق متغیر میانجی‌گری سلامت هیجانی با استفاده از شاخص شمول واریانس، ۲۷ درصد و شدت اثر غیرمستقیم از طریق متغیر میانجی‌گری جهت‌گیری درونی مذهب با استفاده از شاخص شمول واریانس، ۳۱ درصد محاسبه شد؛ بنابراین به ترتیب ۲۷ و ۳۰ درصد واریانس رضایت از زندگی از طریق غیرمستقیم به کمک دو متغیر میانجی سلامت هیجانی و جهت‌گیری درونی مذهب تبیین می‌شود.

جدول ۵. نتایج بوت استرپ

متغیر	داده‌ها	بوت	سوگیری	خطای استاندارد	حد بالا	حد پایین
استحقاق روانشناختی $\rightarrow$ سلامت هیجانی $\rightarrow$ رضایت از زندگی	۴۵/۵	۳/۵	-۰/۰۰۴۵	۰/۹۹۲۸	۴۳/۷۵	۴۷/۲۵
جهت‌گیری بیرونی $\rightarrow$ جهت‌گیری درونی $\rightarrow$ رضایت از زندگی	۲۶/۵	۳/۵	۰/۰۶۴۱	۱/۰۱۶	۲۴/۷۵	۲۸/۲۵

سطح اطمینان ۹۵ و اندازه نمونه ۵۰۰۰ است. فاصله‌های اطمینان (حد بالا و پایین) حاکی از آن است که صفر در فاصله‌های اطمینان مسیرهای غیرمستقیم قرار نمی‌گیرد و هر دو رابطه واسطه‌ای معنادار هستند.

جدول ۶. شاخص‌های برازش مدل

شاخص‌های برازندگی الگو	df	X ² /df	GFI	AGFI	IFI	NNFI	CFI	NFI	RMSEA
مدل آزمون شده	۳	۹/۳۷	۰/۹۵	۰/۸۷	۰/۹۴	۰/۸۰	۰/۹۴	۰/۹۰	۰/۰۹۸
مدل اصلاح‌شده نهایی	۴	۸/۳۴	۰/۹۷	۰/۹۰	۰/۹۵	۰/۹۰	۰/۹۵	۰/۹۲	۰/۰۷۵

شاخص‌های برازش مدل، شامل شاخص‌های برازش مقصد، شاخص‌های برازش تطبیقی^۲ و شاخص‌های برازش مطلق است. شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد^۳ بین ۰/۰۵ و ۰/۰۸ است و برازندگی مدل قابل قبول محسوب می‌شود. شاخص نیکویی برازش^۴، ۰/۹۷، شاخص نیکویی برازش تعدیل‌شده^۵ ۰/۹۰ و شاخص برازش افزایشی^۶ یکی دیگر از شاخص‌های برازش تطبیقی با مقدار ۰/۹۵ گزارش می‌شود. شاخص برازش هنجارنشده^۷ ۰/۹۰، شاخص برازش تطبیقی مقدار ۰/۹۵ و شاخص برازش هنجارنشده بنتلر بونت^۸ ۰/۹۲ است که همگی بیانگر برازش مدل هستند.

1. Variance Accounted for (VIF)
2. Comparative Fit Index (CFI)
3. Root Mean Square Error (RMSEA)
4. Goodness of Fit Index (GFI)
5. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
6. Incremental Fit Index (IFI)
7. Parsimony Normed Fit Index (NNFI)
8. Bentler-Bonnet Normalized Fit Index (NFI)

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، تعیین نقش واسطه‌ای سلامت هیجانی و جهت‌گیری مذهبی درونی در رابطه استحقاق روان‌شناختی و جهت‌گیری مذهبی بیرونی با رضایت از زندگی دانشجویان بود. یافته‌ها نشان می‌دهد استحقاق روان‌شناختی به‌کمک متغیر میانجی سلامت هیجانی با رضایت از زندگی رابطه دارد. این یافته با پژوهش‌های گرابز و ایکسلاین (۲۰۱۶)، لیزارد، گرین‌برگر و چن (۲۰۱۶)، کریزان و هرلاچ (۲۰۱۷)، ردفورد و راتلیف (۲۰۱۸)، تامبورسکی، براون و چاونینگ (۲۰۱۲)، پیتروسکا و همکاران (۲۰۱۷) ناهمخوان و با پژوهش‌های لانگ، ردفورت و کروسوس (۲۰۱۹)، پریسموت و تیلور (۲۰۱۶)، وان ریدن، گوروین و کاپلان (۲۰۱۱) همخوان است. در تبیین نتایج می‌توان گفت پژوهش‌های گذشته نشان داده‌اند افراد مستعد استحقاق روان‌شناختی، خوداهمیتی بالا و انتظارات غیرواقع‌بینانه و مبالغه‌آمیز در محیط‌های اجتماعی دارند (گرابز و ایکسلاین، ۲۰۱۶). همچنین دچار تحریف‌های شناختی هستند که آن‌ها را به شهروندان خودشیفته‌ای تبدیل می‌کند که در روابط بین‌فردی و بهزیستی روان‌شناختی عملکرد نامطلوب دارند. از سوی دیگر با قرارگرفتن در معرض نقض قراردادهای اجتماعی با بحران‌های روحی و تجربه افسردگی روبه‌رو می‌شوند و معتقدند دیگران به دلایل شخصی به آن‌ها بدهکارند و جایگاه و امتیازاتی را که مستحق آن هستند، به آن‌ها نمی‌دهند؛ به همین دلیل در انجام تعهدات خود کوتاهی می‌کنند (کریزان و هرلاچ، ۲۰۱۷)؛ درحالی‌که نتایج این پژوهش عکس این مطلب را نشان می‌دهد. به‌نظر می‌رسد استحقاق روان‌شناختی پدیده روان‌شناختی ناکارآمد ناشی از تحریف‌های شناختی نیست، بلکه سبک مقابله‌ای کارآمدی است که سبب شکل‌گیری الگوهای رفتاری سازگار با موقعیت‌های یادگیری و اجتماعی می‌شود. این سبک با ایجاد احساس خوش‌بینی، روابط مثبت با دیگران و پرنرزی‌بودن، سلامت هیجانی دانشجویان را افزایش می‌دهد و این ویژگی‌ها بر رضایت از زندگی در ابعاد خانواده، دوستان، دانشگاه، محیط و احساس به خود اثر می‌گذارد. درواقع استحقاق روان‌شناختی به دانشجویان این امکان را می‌دهد تا با ارزیابی خواسته‌ها و انتظارات خود و اطرافیان‌شان به‌ویژه خانواده و در بستر اجتماعی- فرهنگی، در برابر شکست‌های تحصیلی، رقابت‌ها، تبعیض‌های اجتماعی و تحقیر ادراک‌شده ناشی از آن، هیجانات و افکار خود را تعدیل کنند و از پیامدهای شکست و بی‌عدالتی‌های اجتماعی که گاهی یأس و ناامیدی است، بکاهند (لانگ، ردفورت و کروسوس، ۲۰۱۹). همچنین به‌نظر می‌رسد استحقاق روان‌شناختی دربرگیرنده انتظارات واقع‌بینانه است و متناسب با توانایی یادگیرندگان عمل می‌کند؛ به‌ویژه زمانی که قراردادهای اجتماعی- تحصیلی نقض می‌شوند یا در روابط بین‌فردی در کلاس درس (همسالان، استادان و...) دانشجویان به جایگاه تحصیلی مورد انتظار خود نمی‌رسند، احساس متورم شده^۱ به خود را با استحقاق روان‌شناختی تعدیل می‌کنند.

البته استحقاق روان‌شناختی باید در حد متوسط باشد که به‌نظر می‌رسد در نمونه مورد مطالعه این پژوهش، این‌گونه بوده است؛ چراکه استحقاق روان‌شناختی بیش‌ازحد می‌تواند پیامدهای افسردگی و واکنش

1. inflated sense

های عاطفی شدید و نگرانی‌های مربوط به سلامتی ایجاد کند. در ادامه تبیین یافته نقش میانجی سلامت هیجانی می‌توان به این نکته نیز اشاره کرد که استحقاق روان‌شناختی سبب تجسم وضعیت خاص در ذهن فراگیر می‌شود و سلسله‌مراتبی از پاداش‌های اجتماعی برای آن تعریف می‌کند. زمانی که دانشجویان، امکان تجسم وضعیت مطلوب و جایگاه خاص (تحصیلی یا شغلی) را در ذهنشان دارند، توانایی نفوذ و دسترسی به منابع مختلف را برای رسیدن به جایگاه خاص و در نتیجه شرایط همکاری با دیگران کسب می‌کنند. در نتیجه این همکاری و موفقیت‌های تحصیلی، انگیزه پیشرفت آن‌ها افزایش می‌یابد و این چرخه موفقیت تداوم پیدا می‌کند. زمانی که دانشجویان این سطح از انگیزه پیشرفت را تجربه می‌کنند و به جایگاه موردنظر خود دست می‌یابند، هم در روابط بین‌فردی بهتر عمل می‌کنند و دوستان بیشتری دارند و هم در ادراک از خود، به خودپنداره مثبت و احساس شایستگی می‌رسند (پریسموت و تیلور، ۲۰۱۶). دستیابی به جایگاه موردنظر مزایای انطباقی و سازگاری مختلفی مانند حمایت و احترام از طرف همسالان دارد. انگیزه ناشی از استحقاق روان‌شناختی برای دستیابی به اعتبار و تسلط بر موقعیت‌های تحصیلی ضروری است و سبب موقعیت‌طلبی^۱، رقابت‌های سالم و حسادت خوش‌خیم^۲ فراگیران می‌شود. موقعیت‌طلبی (وضعیت‌جویی) یکی از عوامل اصلی انگیزه در افراد دارای استحقاق است. این مؤلفه انگیزشی، رفتارهای متنوعی را ایجاد می‌کند تا دانشجویان استحقاق بیشتر برای دستیابی به موفقیت‌های تحصیلی و شغلی کسب کنند (لانگ، ردفورت و کروسوس، ۲۰۱۹).

سلامت هیجانی با رضایت از زندگی رابطه دارد. این یافته با پژوهش ماکی و موهانتی (۲۰۱۹)، اوجها و کامر (۲۰۱۷)، لودی و همکاران (۲۰۱۹) و کیگل (۲۰۱۷) همسوست. در تبیین نتایج می‌توان گفت، دانشجویانی که خوش‌بین هستند، خوش‌بینی را به هويت و ویژگی‌های شخصیتی، ماهیت اهداف و برنامه‌ها و دیدگاهشان به آینده تحصیلی، شغلی و زندگی دارند. خوش‌بینی بر خودکارآمدی تحصیلی که به معنای تصور و باور یادگیرنده به توانایی‌های یادگیری و عملکرد تحصیلی است، اثر می‌گذارد. یادگیرندگانی که در موقعیت‌های تحصیلی مختلف، از خودکارآمدی بالاتری برخوردارند، موفقیت‌های تحصیلی بیشتری را تجربه می‌کنند، در میان همسالان خود محبوبیت بیشتری دارند و از سوی استادان پذیرفته و محترم هستند. همچنین خوش‌بینی همراه با مثبت‌اندیشی، سبب کنترل هیجانات و احساسات، تسلط بر موقعیت و کنترل درونی به‌ویژه در روابط بین‌فردی و موقعیت‌های تحصیلی می‌شود (اوجها و کامر، ۲۰۱۷). پیامد این مسئله روابط مثبت با اطرافیان به‌ویژه افراد مهم زندگی است که برای دانشجویان مقطع کارشناسی، این افراد دوستان و همسالانشان هستند. خوش‌بینی سبب جذابیت و کشش در روابط بین‌فردی شده و عملکرد اجتماعی مطلوب را به‌دنبال دارد. داشتن افکار و هیجانات مثبت در محیط خانه و دانشگاه، تأثیر مطلوبی بر مهارت‌های ارتباطی، عزت‌نفس، اعتمادبه‌نفس و سبک زندگی یادگیرندگان دارد. هرچه این مهارت‌ها در یادگیرندگان با کیفیت بالاتری باشد، رضایت از زندگی بیشتر است. سلامت هیجانی بر کنترل هیجانات،

---

1. status-seeking
2. benign envy

تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی فردی اثر مطلوبی می‌گذارد و یادگیرنده، نگرش‌های مثبت و خودپنداره مثبتی درباره خود، اهداف و برنامه‌های زندگی‌اش کسب می‌کند. نگرش مثبت به خود، یکی از مؤلفه‌های رضایت از زندگی است. یادگیرندگانی که پرنرزی هستند، تمایل زیادی برای رویارویی با تجارب جدید دارند. همچنین از خودتنظیمی که یک مهارت کنترل رفتار، احساسات و افکار است، برای پیشگیری از رفتارهای تحصیلی نامطلوب، افزایش رفتارهای تحصیلی مطلوب و دستیابی به اهداف تحصیلی استفاده می‌کنند. خودتنظیمی می‌تواند مهارتی ارتباطی به‌ویژه در روابط بین‌فردی و حضور در اجتماع، سازگاری و انطباق با موقعیت‌های جدید، استفاده بهینه از رویکرد حل مسئله، دیدن فرصت‌های جدید در چالش‌های پیش رو و رضایت از زندگی مؤثر واقع شود (لودی و همکاران، ۲۰۱۹؛ کیگل، ۲۰۱۷).

یافته‌ها نشان می‌دهد جهت‌گیری بیرونی مذهب با رضایت از زندگی رابطه منفی دارد و جهت‌گیری درونی مذهب با رضایت از زندگی رابطه مثبت دارد. این یافته‌ها با پژوهش‌های بدری گرگری و فرید (۱۳۹۱)، جان‌بزرگی (۱۳۸۶)، محمدی، غلامرضایی و عزیز (۱۳۹۴)، صادقی و همکاران (۱۳۹۳)، آیتن و کرکماز (۲۰۲۰)، کیت، کاستر و وال (۲۰۱۷) یو و لیم (۲۰۱۹)، باقرنژاد و همکاران (۲۰۲۰)، بیناراس و آکارسو (۲۰۱۷) همخوان است. از سوی دیگر با نتایج پژوهش رشیدی، ملک‌محمدی و شریفی (۱۳۹۵)، مؤمنی و رفیعی (۱۳۹۷)، کمری سنقرآبادی و فتح‌آبادی (۱۳۹۱) ناهمخوان است. در تبیین نتایج می‌توان گفت، یادگیرندگانی که گرایش بیرونی مذهب دارند، دیدگاه ابزاری به دین دارند و آن را وسیله‌ای برای رسیدن به خواسته‌ها، تمایلات شخصی و رفع نیازمندی‌های خود می‌دانند. برای این‌گونه یادگیرندگان، باورهای دینی و اعتقاد به خدا درونی نشده است. همچنین آن‌ها خود را به آموزه‌های دینی نمی‌سپارند و تنها به انجام فرایض و تشریفات دینی بدون آنکه حق انتخاب و آگاهی کافی داشته باشند، اکتفا می‌کنند. از سوی دیگر انجام این تشریفات را وسیله‌ای برای جلب رضایت و حمایت اطرافیان و با هدف رسیدن به منافع شخصی از قبیل حفظ امنیت جانی و مالی، حفظ و بهبود روابط اجتماعی و مناسبت‌های کاری، مقبولیت اجتماعی، خودخواهی و سرگرمی و حفظ و نگهداشت منافع شخصی می‌دانند. این دسته از یادگیرندگان، رویکردی منفعت‌طلبانه دارند و دین را منبع معناداری از منزلت اجتماعی می‌دانند. زمانی که با این دیدگاه در موقعیت‌های اجتماعی قرار می‌گیرند، چون منفعت‌طلب هستند و به دلیل منافع خود مجبور به تظاهر و تناقض‌گویی می‌شوند، این منش در روابط بین‌فردی در میان اعضای خانواده، دوستان، محیط زندگی و دانشگاه اثرات سوئی دارد و به طردشدن فرد و انزوای اجتماعی او منجر خواهد شد. این دانشجویان با قرارگرفتن در معرض رویدادهای فشارزا، انتظار منفعلانه برای کنترل اوضاع از طرف خدا دارند و موقعیت‌ها و عوامل استرس‌زا را مجازاتی از جانب خدا یا عمل شیطان می‌پندارند و به عشق و رحمت خدا شک می‌کنند (کیت و همکاران، ۲۰۱۷).

تبعات دیگر جهت‌گیری بیرونی مذهب، احساس گناه، شک و تردید به خود و دنیای اطراف، اضطراب و افسردگی با خودانتقادی، ترس از مرگ و دنیای پس از مرگ و تردید به ماهیت زندگی و هدف از زیستن است. این روند سبب می‌شود فرد در درازمدت معنای زندگی، حس یکپارچگی و انسجام درونی و ارتباط با دنیای اطراف را از دست بدهد و رضایت از زندگی کاهش یابد. یادگیرندگانی که جهت‌گیری درونی مذهب

دارند، دینداری برایشان بالاترین انگیزه و هدف در زندگی است و اعتقاد به خدا و باور به برابری، برادری، صلح، تاب‌آوری^۱ و قدردانی اساس اعمال، رفتار و اندیشه‌های آن‌هاست. آن‌ها با سپاسگزاری و شکرگزاری از خدا، میل رسیدن و نزدیک شدن به خالق را دارند (ینیاراس و آکارسو، ۲۰۱۷). درواقع ایمان به خدا، انگیزهٔ بهتر شدن زندگی، کمک به هم‌نوع و حفظ ارزش‌های انسانی و اخلاقی است. دانشجویان با جهت‌گیری درونی مذهب، نیازهای سکولار و آزادمشنانه را در اولویت برنامه‌های زندگی خود قرار می‌دهند. درواقع باورهای آزادمشنانه برگرفته از جهت‌گیری درونی مذهب سبب می‌شود، یادگیرنده به دید برابری و دور از تبعیض‌های قومیتی، نژادی، مذهبی و جنسیتی و بدون قضاوت‌ها و پیش‌داوری‌های اجتماعی با آحاد جامعه تعامل کند و این اندیشه در روابط بین‌فردی موجب پذیرش در گروه‌های اجتماعی، استفاده از حمایت‌های اجتماعی دیگر دانشجویان، ارتقای سلامت روان و رضایت از زندگی می‌شود (کیت و همکاران، ۲۰۱۷؛ آیتن و کرکماز، ۲۰۲۰).

جهت‌گیری بیرونی با جهت‌گیری درونی مذهب رابطه دارد. این یافته با پژوهش‌های ایلس کاون و همکاران (۲۰۲۰)، ریرینک و همکاران (۲۰۱۳)، کیاروکی و دنک (۲۰۰۵) و میلر (۲۰۲۰) همسوست. همچنین جهت‌گیری بیرونی مذهب از طریق جهت‌گیری درونی مذهب با رضایت از زندگی رابطه دارد. این یافته با نتایج یو و لیم (۲۰۱۹)، ینیاراس و آکارسو (۲۰۱۷)، ویلانی سورگنته، ایانلو و آنتونیت (۲۰۱۹) همسوست. در تبیین نتایج می‌توان گفت زمانی که انجام فرایض دینی و تشریفات مذهبی به باور و ایمان به خدا منجر شود، می‌تواند، پشتیبانی روانی - اجتماعی و حمایت‌های فکری اطرافیان را به همراه داشته باشد که این روند، سلامت و بهزیستی روان‌شناختی فراگیران را ارتقا می‌بخشد. عضویت در گروه‌های مذهبی، اگر به قصد استفاده از مذهب برای رسیدن به اهداف و منافع شخصی نباشد (دیدگاه ابزاری) و هدف آن نزدیک شدن به معبود و ایجاد یک پایگاه امن باشد، انسجام و یکپارچگی اجتماعی، احساس تعلق به یک گروه مراقب، تداوم روابط با دوستان و خانواده و سایر گروه‌های حمایتی را فراهم می‌کند. حمایت اجتماعی می‌تواند با تسهیل پابندی به برنامه‌های ارتقای سلامت، بهبود مشارکت و تعامل در شرایط استرس، سبب کاهش رنج و اندوه، کاهش اضطراب و هیجانات مؤثر بر سلامتی شود. سیستم‌های اعتقادی^۲ چارچوب شناختی فراهم می‌کنند. همچنین به فراگیران امکان تجدیدنظر و بازسازی باورها و فرایندهای شناختی را می‌دهند و بر نحوهٔ مقابلهٔ آن‌ها با استرس، چالش‌ها و مشکلات تحصیلی و زندگی شخصی تأثیر می‌گذارند. اعتقادات و باورهای مذهبی می‌توانند با افزایش پذیرش و تعهد^۳، استقامت و پایداری^۴ و انعطاف‌پذیری^۵ بر سلامت و بهزیستی روان‌شناختی و رضایت از زندگی اثر بگذارند. ایمان به خدا می‌تواند سبب ایجاد صلح و دوستی،

-
1. tolerance
  2. belief systems
  3. acceptance
  4. endurance
  5. resilience

اعتماد به نفس، ایجاد هدف در زندگی، بخشش^۱ از شکست‌های خود، خودبخشی^۲، تصویر مثبت از خود^۳، منبع کنترل درونی^۴ و سبک مقابله‌ای کارآمد در برابر چالش‌های زندگی شود (ایلس کاون و همکاران، ۲۰۲۰). البته باور بیش‌ازحد به قدرت مذهب و باورهای دینی، گاه شخصیت فرد را سخت و انعطاف‌ناپذیر می‌کند که حتی از پذیرش قوانین اجتماعی و درمان بیماری‌ها سر باز می‌زند. در این صورت آموزش آگاهی از وجود خدا، پذیرش لطف و عشق به خدا، پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی، ایمان و اعتماد، دخالت در دین سازمان‌یافته، معاشرت و مشارکت^۵، کاربرد اخلاق، تحمل و تاب‌آوری و گشودگی به تجارب جدید و پذیرش دیگر آحاد جامعه با وجود تمام تفاوت‌های مذهبی می‌تواند راهگشا باشد (ینیاراس و آکارسو، ۲۰۱۷).

نتیجه اینکه استحقاق روان‌شناختی نه یک ویژگی شخصیتی خودشیفته یا پدیده روان‌شناختی ناکارآمد، بلکه یک سبک مقابله کارآمد برای دانشجویان محسوب می‌شود و این امکان را به آن‌ها می‌دهد تا به کمک واقع‌بینی، از پیامدهای شکست و بی‌عدالتی‌های اجتماعی بکاهند و با خوش‌بینی به آینده و آرمان‌های خود بنگرند. پیامد این نوع اندیشه، سلامت هیجانی و متعاقب آن، بهبود رضایت از زندگی دانشجویان است. همچنین اگر پیامد انجام تشریفات دینی و شرکت در مجالس مذهبی (جهت‌گیری بیرونی مذهب)، نزدیکی به پروردگار و ایمان قلبی به خدا، همیاری، همفکری و مشارکت با آحاد جامعه از طبقات اجتماعی - فرهنگی مختلف، پذیرش گروه‌های مذهبی، جنسیتی، قومی و نژادی و احترام به تفاوت‌های فردی به دور از هر نوع پیش‌داوری، قضاوت و جانب‌داری باشد (جهت‌گیری درونی مذهب)، رضایت از زندگی را در پی دارد؛ در غیر این صورت انجام فرایض مذهبی بدون باور قلبی به خدا برای عاملان آن، زمینه‌ها و بسترهای استفاده ابزاری، فرصت‌طلبی و آسیب به دیگران را به‌منظور رفع نیازها به‌ویژه پاسخ به نیاز قدرت و دست‌یابی به خواسته‌های فردی فراهم می‌کند.

یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که در بستر خاص فرهنگی و درباره دانشجویان مؤسسه رحمان رامسر انجام شده است. به عبارت دیگر، تحت شرایط خاص فرهنگی و موقعیت تحصیلی انجام گرفته است و شاید قابلیت تعمیم به سایر دانشجویان دانشگاه‌ها و شرایط فرهنگی را نداشته باشد. همچنین نتایج این پژوهش قابلیت تعمیم به سنین بزرگسالی و سالمندی را ندارد؛ از این‌رو پیشنهاد پژوهشی این است که مدل اصلاح‌شده پژوهش در شرایط بحران کرونا، در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی دیگر و درباره گروه بزرگسال و سالمند انجام شود. پیشنهادهای کاربردی این است که متخصصان تعلیم و تربیت با برگزاری کارگاه‌هایی با محتوای سبک‌های مقابله‌ای، هوش معنوی، هوش اخلاقی و جهت‌گیری مذهبی زمینه رشد جهت‌گیری درونی مذهب و رضایت از زندگی دانشجویان را فراهم کنند.

-
1. forgiveness
  2. self-giving
  3. positive self-image
  4. locus of control
  5. collaboration

منابع

- بدری گرگری، ر.، و فرید، ا. (۱۳۹۱). رابطه بین جهت‌گیری مذهبی درونی و رفتارهای سلامت جسمی، روانی و معنوی و نقش واسطه‌ای ارزیابی چالش‌برانگیز بودن. فصلنامه علمی-پژوهشی راهبرد فرهنگ. ۵(۲۰)، ۸۲-۶۷.
- جان‌بزرگی، م. (۱۳۸۶). جهت‌گیری مذهبی و سلامت روان. پژوهش در پزشکی. ۳۱(۴)، ۳۵۰-۳۴۵.
- رجبی، غ. (۱۳۹۲). روایی و اعتبار نسخه فارسی مقیاس بهزیستی ذهنی در بیماران سرطانی. فصلنامه علمی-پژوهشی روان‌شناسی سلامت. ۱(۴)، ۴۱-۳۰.
- رشیدی، ع.، ملک‌محمدی، ف.، و شریفی، س. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی با شادکامی و کیفیت زندگی. روان‌شناسی و دین. ۱(۹)، ۱۵۴-۱۴۳.
- کمری سنقرآبادی، س.، و فتح‌آبادی، ج. (۱۳۹۱). بررسی نقش جهت‌گیری مذهبی و امید به زندگی در میزان رضایت از زندگی. پژوهش‌های نوین روان‌شناختی (روان‌شناسی دانشگاه تبریز). ۷(۲۸)، ۱۸۲-۱۶۹.
- صادقی، س.، صادقی، ا.، خدادادی، ز.، توکل‌زاده، ج.، و تولیده‌ای، ح. (۱۳۹۳). رابطه جهت‌گیری مذهبی با بهزیستی روان‌شناختی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گناباد در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰. نشریه اسلام و سلامت. ۱(۴)، ۶۳-۵۷.
- محمدی، ج.، غلامرضایی، س.، و عزیزی، ا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی با سلامت روان پرستاران زن شاغل در بیمارستان‌های دولتی تبریز در سال ۱۳۹۳. مجله علمی-پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی سبزوار. ۲۲(۶)، ۱۰۸۶-۱۰۸۰.
- مظاهری، م.، و مهاجر بادکوبه، م. (۱۳۹۰). ویژگی روان‌سنجی پرسشنامه مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان. مجله مطالعات روان‌شناسی تربیتی. ۸(۱۴)، ۱۰۰-۸۱.
- مؤمنی، خ.، و رفیعی، ز. (۱۳۹۷). رابطه حمایت اجتماعی و جهت‌گیری مذهبی با رضایت از زندگی در سالمندان. سالمند. ۱۳(۱)، ۶۰-۵۰.

References

- Allport, G. W. (1963). Behavioral science, religion, and mental health. *Journal of Religion and Health*, 2(1), 187-197.
- Alandete, J, G., Belmonte, C, R., & Lozano, B, S. (2019). The religious orientation scale revised among Spanish catholic people: Structural validity and internal consistency of a 21-item model. *Universitas Psychologica*, 18(3), 1-12.
- Anastasio, P. A., & Rose, K. C. (2014). Beyond deserving more: Psychological entitlement also predicts negative attitudes toward personally relevant out-groups. *Social psychological and Personality Science*, 5(5), 593-600.
- Ayten, A., & Korkmaz, S. (2020). The relationships between religiosity, prosociality, satisfaction with life and generalised anxiety: A study on Turkish muslims, mental health, religion & culture. *Spiritual Psychology and Counseling*, 6(1), 980-993.
- Bagherinejad, F., Khayyer, M., Kazemi, S., & Samani, S. (2020). Investigating the role of religious orientation in mental health: A review of educational studies. *Iranian Evolutionary and Educational Psychology Journal*, 2(4), 301-308.
- Campbell, W. K., Bonacci, A. M., Shelton, J., Exline, J. J., & Bushman, B. J. (2004). Psychological entitlement: Interpersonal consequences and validation of a self-report measure. *Journal of Personality Assessment*, 83(1), 29-45.

- Cagle, J. B. (2017). A study of the life satisfaction of students and its effect on their academic achievement. Ph.D. Dissertation. Faculty of the Education, Carson University, Newman.
- Ciarrocchi, J. W., & Deneke, E. (2005) Hope, Optimism, Pessimism, and Spirituality as Predictors of Wellbeing Controlling for Personality. *Research in the Social Scientific Study of Religion*, 16(1), 161-183.
- Gilman, R., & Huebner, E.S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 293-301.
- Grubbs, J. B., & Exline, J. J. (2016). Trait entitlement: A cognitive-personality source of vulnerability to psychological distress. *Psychological Bulletin*, 142(1), 1204-1226.
- Habib, D. G., Donald, C., & Hutchinson, G. (2018). Religion and life satisfaction: A correlational study of undergraduate students in Trinidad. *J Relig Health*. 57(1), 1567–1580.
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary development and validation of a multidimensional life satisfaction scale for children. *Psychological Assessment*, 6(2), 149-158.
- Huebner, S. (2010). Students and their schooling: Does happiness matter? *Nasp Communiqué*, Retrieved from [Http://www.Nasponline.Org/Publications/Cq/39/2/Happinessmatter.aspx](http://www.nasponline.org/Publications/Cq/39/2/Happinessmatter.aspx).
- Huebner, E. S., Hills, K. J., Siddall, J., & Gilman, R. (2014). Life satisfaction and schooling. In M. J. Furlong, R. Gilman, & E. S. Huebner (Eds.), *Educational psychology handbook series. Handbook of positive psychology in schools* (P. 192–207). New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Iles-Caven, Y., Gregory, S., Ellis, G., Golding, J., & Nowicki, S. (2020). The Relationship between locus of Control and Religious Behavior and Beliefs in a Large Population of Parents: An Observational Study. *Front. Psychol*, 11: 1462.
- Jiang, Q., Yuen, M., & Horta, H. (2020). Factors influencing life satisfaction of international students in mainland China. *Int J Adv Counselling*, 42(1), 393–413.
- Kate, J. T., Koster, W. D., & Waal, J. V. D. (2017). The effect of religiosity on life satisfaction in a secularized context: Assessing the relevance of believing and belonging. *Rev Relig Res*, 59(2), 135–155.
- Lange, J., Redford, L., & Crusius, J. (2019). A status-seeking account of psychological entitlement. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(7), 1113-1128.
- Lessard, J., Greenberger, E., & Chen, C. (2016). Sense of entitlement. In: Levesque R. (Eds) *encyclopedia of adolescence*. Cham: Springer.
- Lodi, E., Boerchi, D., Magnano, P., & Patrizi, P. (2019). High-school satisfaction scale (H-sat scale): Evaluation of contextual satisfaction in relation to high-school students' life satisfaction. *Behavioral Sciences*, 9(12), 12-5.
- Lombardo, P., Jones, W., Wang, L., Shen, X., Goldner, E. M. (2018). The fundamental association between mental health and life satisfaction: Results from successive waves of a Canadian national survey. *Bmc Public Health*, 18(1), 342-350.
- Krizan, Z., & Herlache, A. D. (2017). The narcissism spectrum model: A synthetic view of narcissistic personality. *Personality and Social Psychology Review*, 22(1),

- 3-31.
- Makki, N & Mohanty, M, S. (2019). Mental health and happiness: Evidence from the U.S. data. *The American Economist*, Sage Publications, 64(2), 197-215.
- Miller, B. J. (2020). Religious freedom and local conflict: Religious Buildings and zoning issues in the New York City Region, 1992–2017, *Sociology of Religion*, 81(4), 462–484.
- Mochon, D., Norton, M. I., & Ariely, D. (2011). Who benefits from religion? *Social Indicators Research*, 101(1), 1–15.
- Ojha, R., & Srivastava, V. K. (2017). A study on life satisfaction and emotional well-being among university students. *Indian Journal of Positive Psychology*, 8(2), 112-116.
- Park, N., & Huebner, E. S. (2005). A cross-cultural study of the levels and correlates of life satisfaction among adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(1), 444–456.
- Piotrowska, M, A, Z., Piotrowski, J, P & Maltby, J. (2017). Agentic and communal narcissism and satisfaction with life: The mediating role of psychological entitlement and self-esteem. *International Journal of Psychology*, 52(5), 420-424.
- Proctor, C. L., Linley, P. A., & Maltby, J. (2009). Youth life satisfaction: A review of the literature. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 10(5), 583–630.
- Priesemuth, M., & Taylor, P. M. (2016). The more I want, the less I have left to give: The moderating role of psychological entitlement on the relationship between psychological contract violation, depressive mood states, and citizenship behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 37(7), 18-34.
- Redford, L., & Ratliff, K. A. (2018). Pride and punishment: Entitled people's self-promoting values motivate hierarchy-restoring retribution: Entitlement and justice orientation. *European Journal of Social Psychology*, 48(1), 303-319.
- Ribberink, E., Achterberg, P., & Houtman, D. (2013). Deprivatization of disbelief? Nonreligiosity and anti-religiosity in 14 western European countries. *Politics and Religion*. 6(1), 101–120.
- Tamborski, M., Brown, R. P., & Chowning, K. (2012). Self-serving bias or simply serving the self? Evidence for a dimensional approach to narcissism. *Personality and Individual Differences*, 52(1), 942-946.
- Tennant, R., Hiller, L., Fishwick, R., Platt, S., Joseph, S., Stewart-Brown, Sl. (2007). The Warwick-Edinburgh Mental Well-being Scale (WEMWBS). In: Simmons C. A., Lehmann P. (eds.). *Tools for strengths-based assessment and evaluation*, New York, NY: Springer, pp. 91-93.
- Villani, D., Sorgente, A., Iannello, P., & Antonietti, A. (2019). The role of spirituality and religiosity in subjective well-being of individuals with different religious status. *Original Research*, 10(1525), 1-11.
- Von Rueden, C., Gurven, M., & Kaplan, H. (2011). Why do men seek status? Fitness payoffs to dominance and prestige. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 278(1), 2223-2232.
- Wang, Ch., Liu, J., Pu, R., Li, Z., Guo, W., Feng, Zh., ... & Tang, Sh. (2020).

- Determinants of subjective health, happiness, and life satisfaction among young adults (18-24 Years) in Guyana. *Biomed Research International*, 1(2), 1-14.
- Yeniaras, V., & Akarsu, T. N. (2017). Religiosity and life satisfaction: A multi-dimensional approach. *J Happiness Stud*, 18(6), 1815–1840.
- You, S., & Lim, S. A. (2019). Religious orientation and subjective well-being: The mediating role of meaning in life. *Journal of Psychology and Theology*, 47(1), 34-47.